

Tiedosta Tunnista Ennakoi !

Helsinki

Tuula Lahti Projektipäällikkö
Pätijä-hanke

GeroMetro
12.11.2019
Vantaa, Simonkylän
vanhustenkeskus

Ikääntyvän väestön joukossa on ihmisiä, jotka tarvitsevat enemmän tukea Vanhuspalvelujen tila, THL 2016

Muistisairas,
etenkin
kotona asuva

Päihteitä
käyttävä

Omaishoitaja

Mielenterveys-
asiakas

Perhehoitaja

Päivystyspoliklinik-
an suurkäyttäjä

Korkeassa
kaatumisriskissä
oleva

TIEDOSTA

IKÄÄNTYNEIDEN PÄIHDEKÄYTTÖ

- Ikääntyessä elimistön vesipitoisuus pienenee ja rasvan osuus kasvaa, jolloin eräiden lääkkeiden ja alkoholin jakaantumistilavuus pienenee ja pitoisuudet kasvavat-> pitoisuudet kasvavat-> maksan ja munuaisen toiminta heikkenee-> lääkkeiden poistuminen hidastuu
- Tasapaino ja motoriikka heikkenevät-> RR :n laskut pystyasennossa lisääntyvät ja samoin kaatumiset
- Muisti, aistitoiminnat, motoriikka ja koordinaatio heikkenevät kaikilla ikääntyvillä, mutta runsas päihteiden käyttö huonontaa näitä nopeammin
- Alakulo, häpeä, syyllisyys ja masennus taas voivat lisätä päihteiden käyttöä.
- Emotiaaliseen haavoittuvuuteen vaikuttavat kipu ja fyysinen sairaus

IKÄÄNTYNEIDEN MIELENTERVEYSHÄIRIÖT

- yleisiä, 16-30 %:lla yli 65-vuotiaista
- keski-ikäisillä ja ikääntyneillä on usein samoja häiriöitä ja myös hoitoennuste on sama
- masennus on yleisin ikäihmisten mielenterveyteen liittyvä ongelma
- skitsofreniapotilaista 1/3:lla oireet lievittyvät, 1/3:lla aktiivi tauti
- harhaluuloisuushäiriö
- depressio
- elimelliset aivo-oireyhtymät
- vanhuspsykiatrisista häiriöistä 70 % on funktionaalisia ja 30 % orgaanisia tiloja
- psykiatriset potilaat saattavat jäädä vaille tarvitsemaansa tukea, koska eivät tarvitse päivittäistoimissa perinteistä kotihoidon apua
- Kotihoidossa ei pystytä antamaan riittävästi aikaa mielenterveyden tukemiselle.

VANHENEMISEN KRIISIEN taustalla

Roolin muutos: Nobody?

- Eläkkeelle jääminen: työyhteisö poistuu arjesta, arkirutiinit ja taloudellinen tilanne muuttuvat-> harrastus/matkailumahdollisuudet jatkossa?

Hoitaja/omaishoitajuus

- Puolison vakava sairastuminen ja menetys
- **Fyysiset ja kognitiiviset muutokset**
- Ei pääse liikkeelle, aistit heikkenevät, elämänpiiri kapenee -> yksinäisyys, apatia eristäytyminen, fyysinen kunto rapistuu entisestään, mielialamuutokset, paranoia
- kognitiiviset muutokset

Yhteiskunnan odotukset ja vaatimukset

- Miten olla aikaansa seuraava, osallistuva, nuorekas?
- Palvelut siirtyvät digitaalisiksi: verkkopankki, etäpalvelut, kauppakassitilaus

Yksinäisyys ja turvattomuus

- Osalla alkoholinkäyttö lisääntyy

TUNNISTA

-Hoidontarpeen tunnistaminen on tärkeää palvelutarpeen arvioinnissa sekä kotihoiton arjessa-

TUNNISTA IÄKKÄIDEN MASENNUS

- Ikääntyneistä 15-20 % masentuneita, vakava masennus 1-4 %:lla
- Vanhus ei välttämättä valita masennusta, vaan tyypillisempää on mielihyvän ja aloitekyvyn puute, ilottomuus, energian puute ja syyllisyydentunteet
- Lisäksi ruokahalun puutetta, jopa syömättömyyttä ja juomattomuutta
- Kipuoireet ja monimuotoiset somaattiset oireet kuten vatsavaivat
- Aamuyön unettomuutta, lisäksi nukahtamisen vaikeutta ja heräilyä
- Toimintakyky romahtaa nopeammin kuin nuoremmilla

TUNNISTA IÄKKÄÄN PÄIHDEKÄYTTÖ

Päihteiden käyttäjän tunnistaa, että hänellä on eristäytymistä, mielialamuutoksia, epäsäännöllistä lääkkeiden käyttöä, aliravitsemusta ja kaatuilua.

Käytöstä voi kertoa kodin siisteys, hygienian puute ja puhe voi olla epäselvää

Käyttäjä pyrkii välttämään tiettyjä puheenaiheita ja ylikorostamaan asioita kuten ettei tarvitse apua, pitävänsä kotinsa siistinä tai vähättelee päihteiden käyttöä.

Suuttuu kysyttäessä asiasta.

- Kotihoidon työntekijöiden ja esimiesten haastatteluissa korostettiin, että kotihoidossa halutaan lähtökohtaisesti tunnistaa ja tunnustaa myös runsaasti alkoholia käyttävien asiakkaiden itsemääräämisoikeus ja toimijuus.
- Tilapäisen päivystys- ja sairaalahoidon jälkeen olisi tärkeää, että asiakkaan alkoholinkäyttö ei jäisi näissäkään yhteyksissä tunnistamatta ja käsittelemättä.
- Kotihoidossa tulee määritellä ne arjen tilanteet, joissa iäkkäiden asiakkaiden alkoholinkäyttö muuttuu ongelmalliseksi. Näihin tilanteisiin tulee luoda työntekijöille selkeät toimintaohjeet.

Tunnistettu riskissä oleviksi mm.

- Muistisairaat
 - myös jo diagnoosin saaneet, jotka eivät tunnista itse tarvetta tukeen
 - yksinäiset muistisairaat
 - tuen tarpeessa olevat omaishoitajat
- **Mielenterveys- ja päihdeongelmista kärsivät**
 - haasteena palvelujen piiriin saattaminen
 - uupuneet asiakkaat, esim. kivuista kärsivät
 - elämänhallinnan puute
 - tuen tarpeessa olevat omaishoitajat, huolipuhe
- Kaltoinkohtelun kohteeksi joutuneet
 - haastavat läheissuhteet
 - taloudellinen, psyykinen, fyysinen ym. kaltoinkohtelu
- Puutteellisissa olosuhteissa asuvat ja/tai henkilöt, joilla vajeita elämäntaidoissa
 - aliravitut ja laihtuvat
 - köyhyys yhdessä muiden tekijöiden kanssa
 - ilman rahaa, ruokaa ja lääkkeitä olevat
 - jos ei ole kykyä käyttää myönnettyjä palveluja esim. ei pysty tilaamaan itse siivouspalvelua
 - puutteelliset asuinolosuhteet
 - elämänhallinnan puute
 - ylivelkaantuneet
 - puutteellinen luku- ja kirjoitustaito
 - puutteellinen kielitaito
 - etninen tausta
- Henkilöt, joille on tapahtunut äkillinen elämänmuutos, varsinkin niillä, joilla on vähän voimavaroja

ENNAKOI

Ennakoinnin verkostotyö!

Tiedosta

- 1) Tarve: riskiryhmien kartoitus
- 2) Tavoite : tukea psykiatria- ja päihdepalveluja tarvitsevien ikääntyneiden elämänhallintaa ja toimijuutta

Tunnista:

- 1) yhteinen työpaja: riskiryhmien etsimisen ja tunnistamisen (RET) ja paljon palveluja tarvitsevien (PPT) prosessien kehittämiseksi ja Pätijä-hankkeelle (päivystyksellisten tilanteiden järjestäminen)
- 2) Työpajatyöskentely aloitettiin itäisen palvelualueen alueelta
- 3) Ikääntyneitä hoidetaan parhaiten tunnistamalla mm masennuksen oireet mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, jotta voidaan aloittaa kuntoutustoimenpiteet jo ennen masennuksen etenemistä.
- 4) Haasteena on myös näiden asiakkaiden saaminen/saattaminen palveluiden piiriin

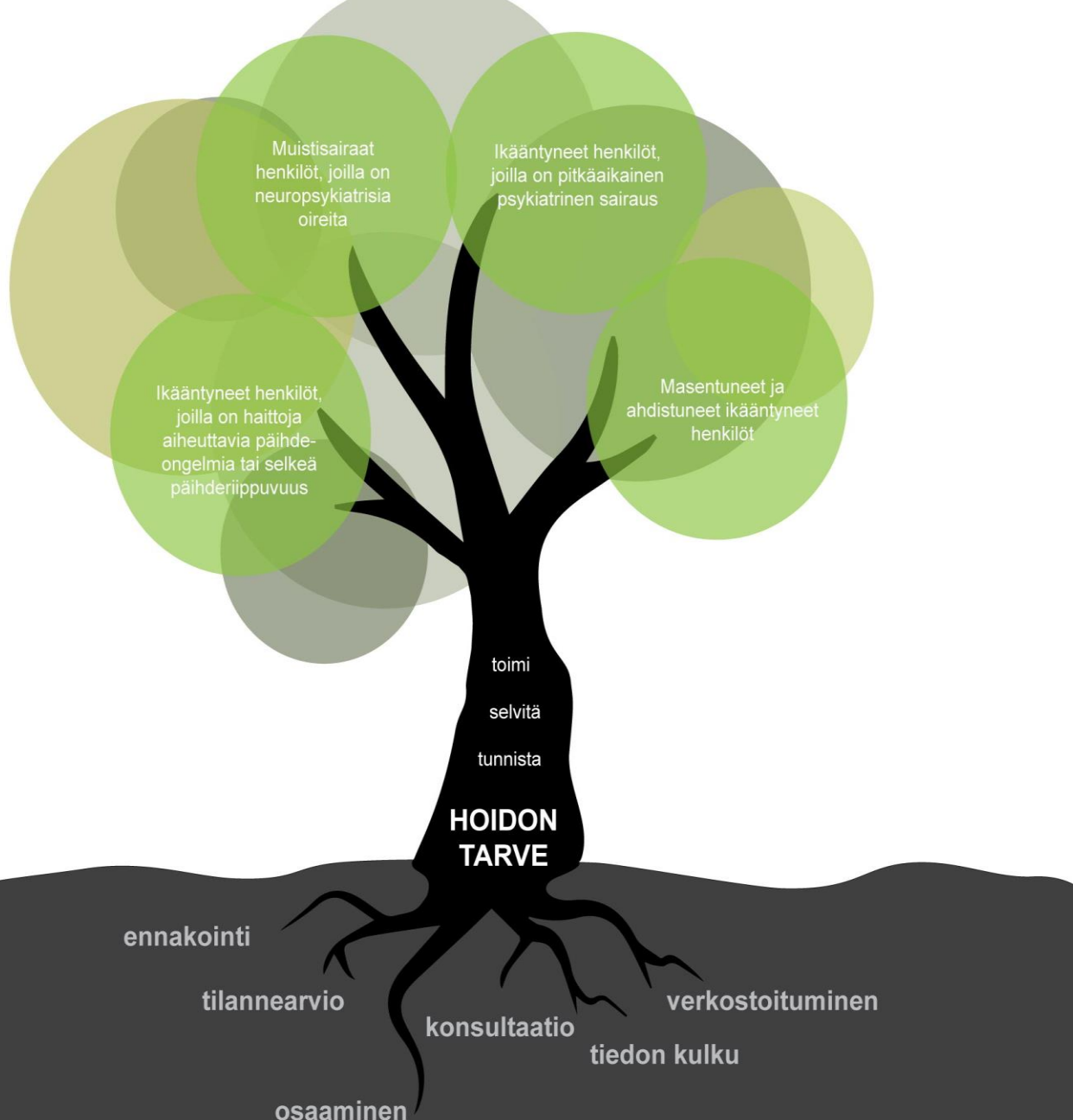
Ennakoi

Verkostotyö tuotti hoitopolut –työkalu, asiakkaat hyötyvät sujuvista hoitoketjuista ja pysyvämmistä hoitosuhteista, jolloin tunnistetaan muuttuva tilanne helpommin

Verkostotyö koko kaupungin alueelle, yhteinen työ laajenee terveystyökalujen verkoston kautta
Henkilöstön koulutus, konsultointimahdollisuus ja tuki

IKÄÄNTYNEIDEN HENKILÖIDEN PSYKIATRIA- JA PÄIHDEPALVELUJEN HOITOPOLKUJA

- 1. Ikääntyneet henkilöt, joilla on haittoja aiheuttavia päihde-ongelmia tai selkeää päihderiippuvuus**
Ari Karppinen ja Kati Seppälä
- 2. Muistisairaat iäkkäät henkilöt, joilla on neuropsykiatrisia oireita**
Elisa Talja ja Hanna-Mari Roitto
- 3. Ikääntyneet henkilöt, joilla on pitkäaikainen psykiatrinen sairaus**
Mari Aalto ja Merja Iso-Aho
- 4. Masentuneet ja ahdistuneet ikääntyneet**
Seppo Kari ja Ulla Aalto

IKÄÄNTYNEET HENKILÖT, JOILLA ON HAITTOJA AIHEUTTAVIA PÄIHDEONGELMIA TAI SELKEÄ PÄIHDERIIPPUUUS

TUNNISTA

Asiakkaan toimintaan ja olemukseen liittyvät asiat

- eristäytyy kotiin
- mielialamuutokset
- hygienian puute
- lääkkeiden epäsäännöllinen käyttö
- puheen puuroutuminen
- vaikeus orientoitua aikaan ja paikkaan, sekava puhe
- kaatumiset, mustelmat
- aliravitsemus
- pyrkii välttämään tiettyjä puheenaiheita
- voi ylikorostaa asioita kuten en tarvitse apua tai pidän kotini siistinä
- vähättelee päihteiden käyttöä, suuttuu kysyttäessä asiasta

Ympäristöön liittyvät asiat

- taloudelliset vaikeudet, maksuhuomautukset, häätöuhka, ulosotto
- tilillä epämääräiset tilisiirrot ja maksut Alkoon tai kauppaan päihteistä
- ystäväpiirin muutokset
- kodin epäsiisteys
- useat huoliviestit
- tyhjät olut- ja muut alkoholitölkit yleensä keittiön alakaapissa

Muistisairaat
henkilöt, joilla on
neuropsykiatrisia
oireita

Ikääntyneet henkilöt,
joilla on haittoja
aiheuttavia päihde-
ongelmia tai selkeä
päihderiippuvuus

IKÄÄNTYNEET HENKILÖT, JOILLA ON HAITTOJA AIHEUTTAVIA PÄIHDEONGELMIA TAI SELKEÄ PÄIHDERIIPPUVUUS

OTA PUHEEKSI

- Emme voi hoitaa vain oiretta/vaivaa, huomioi holistisuus
- Huomioi ihminen ja hänen elämäntarinansa kokonaisuutena
- Luo ensiksi keskusteluyhteys keskustellen kuin tavalliset ihmiset ja pyri herättämään asiakkaan mielenkiinto
- Tilanteen työstäminen vaatii usein aikaa eikä kertatapaaminen riitä
- Rakenna luottamuksellista suhdetta, anna aikaa äläkä painosta
- Useat asiakkaat ovat tyytyväisiä asian puheeksi ottamisesta, työntekijän tulee selvittää asiakkaan päihteiden käyttöön liittyvä muutosvaihe
- Kerro yleisellä tasolla, että päihdeongelmiin on saatavissa hoitoa
- Vältä päihdejargonia. Puhu asioista selkeästi ja ymmärrettävästi sekä kerro tarkemmin esim. palvelujen sisällöistä.

Muistisairaat henkilöt, joilla on neuropsykiatrisia oireita

Ikääntyneet henkilöt, joilla on haittoja aiheuttavia päihdeongelmia tai selkeää päihderiippuvuus

IKÄÄNTYNEET HENKILÖT, JOILLA ON HAITTOJA AIHEUTTAVIA PÄIHDEONGELMIA TAI SELKEÄ PÄIHDERIIPPUVUUS

SELVITÄ

Elämänkaari ja sosiaalinen anamneesi

- mitä tapahtunut
- työhistoria
- traumat
- arjen sujuminen ja asiakkaan toimintakyky (psyykkinen, fyysinen ja sosiaalinen) kyky huolehtia itsestä ja kodista

Päihteiden käyttö

- onko joku ollut huolissaan
- onko asiakas itse ollut huolissaan
- päihdehistoria
- kuinka paljon käyttää ja mitä
- mitä itse ajattelee päihteiden käytöstään
- mihin päihteidenkäyttö liittyy, onko jokin elämäntilanteeseen liittyvä ongelma ollut ennen päihteiden käyttöä
- päihteidenkäyttöä ennakoivat tekijät
- mitä toiveita asiakkaalla on
- asiakkaan valmius muutokseen, esim. asteikolla 0-8

Muistisaira
henkilöt, joilla on
neuropsykiatrisia
oireita

Ikääntyneet henkilöt,
joilla on haittoja
aiheuttavia päihde-
ongelmia tai selkeä
päihderiippuvuus

IKÄÄNTYNEET HENKILÖT, JOILLA ON HAITTOJA AIHEUTTAVIA PÄIHDEONGELMIA TAI SELKEÄ PÄIHDERIIPPUVUUS

SELVITÄ MYÖS

Verkostokartta

- läheiset ja tuttavat
- palvelut nyt ja aiemmin
- kysy lupa konsultoida ja tilata papereita aikaisemmista hoitopaikoista eläköitymisen syy jne.

Indikaattorit ja niiden tunnistaminen

- Audit, BDI, laboratorionkokeet mm. maksan toiminta, terveys- ja hyvinvointi-indikaattorit.
- Mistä saa tietoa: Effica, Pegasos, RAI-CA, Navitas

Muistisairaat henkilöt, joilla on neuropsykiatrisia oireita

Ikääntyneet henkilöt, joilla on haittoja aiheuttavia päihdeongelmia tai selkeää päihderiippuvuus

IKÄÄNTYNEET HENKILÖT, JOILLA ON HAITTOJA AIHEUTTAVIA PÄIHDEONGELMIA TAI SELKEÄ PÄIHDERIIPPUVUUS

AKUUTTI TILANNE (kiireellinen, välittömiä toimenpiteitä vaativa)

Asiakas

- on vaarallinen itselleen ja muille
- on sekava, lähtee hortoilemaan portaisiin
- ei orientoitunut aikaan eikä paikkaan
- fyysiset välittömät hoitoa vaativat tilanteet
- toimi ensiapuhjeiden mukaisesti

Sovitaan asiakkaan hoitoon ja tilanteen järjestämiseen osallistuvien kanssa tavoitteet, keinot, tehtäväjako, aikataulu ja arviointi

MITEN TOIMITAAN

- virka-aikana soita 112
- virka-ajan ulkopuolella soita 112
- kerro tilanteesta omatyöntekijälle, kun akuuttitilanne on hoidettu
 - Tarkista onko asiakkaalle nimetty omatyöntekijä Pegasoksesta Asiakkaan perustiedot –näytön Lisätiedot-kentästä tai ATJ:lta ASHA-näytöltä. Jos asiakkaalla on omatyöntekijä, ota yhteyttä häneen. Jos ko. näytöillä on yhteyshenkilön, mutta ei omatyöntekijän nimeä, ota yhteyttä yhteyshenkilöön omatyöntekijän selvittämiseksi.

Muistisaira
henkilöt, joilla on
neuropsykiatrisia
oireita

Ikääntyneet henkilöt,
joilla on haittoja
aiheuttavia päihde-
ongelmia tai selkeä
päihderiippuvuus

tu

HO
TA

IKÄÄNTYNEET HENKILÖT, JOILLA ON HAITTOJA AIHEUTTAVIA PÄIHDEONGELMIA TAI SELKEÄ PÄIHDERIIPPUVUUS

SUBAKUUTTI (puolikiireellinen) ja kiireetön tilanne

MITEN TOIMITAAN

- Jos asiakkaalla on omatyöntekijä, ota yhteyttä häneen
 - Tarkista onko asiakkaalle nimetty omatyöntekijä Pegasoksesta Asiakkaan perustiedot –näytön Lisätiedot-kentästä tai ATJ:lta ASHA-näytöltä. Jos ko. näytöillä on yhteyshenkilön, mutta ei omatyöntekijän nimeä, ota yhteyttä yhteyshenkilöön omatyöntekijän selvittämiseksi.
- Idän asiakasohjauksen viranomaisnumero puh. 09-310 15083, josta palvelutarpeen arviointi ja esim. gerontologinen sosiaalityö ja kotihoito
- Päihdepalvelujen Jelppi (ent. liikkuva tiimi) konsultaatio puh. 040 545 2269 → tätä kautta esim. kotikatko
- VIA-vastaanotolle esim. työntekijän kanssa
- Geriatrian poliklinikka

Sovitaan asiakkaan hoitoon ja tilanteen järjestämiseen osallistuvien kanssa tavoitteet, keinot, tehtäväjako, aikataulu ja arviointi

Muistisairaat henkilöt, joilla on neuropsykiatrisia oireita

Ikääntyneet henkilöt, joilla on haittoja aiheuttavia päihdeongelmia tai selkeää päihderiippuvuus

IKÄÄNTYNEET HENKILÖT, JOILLA ON HAITTOJA AIHEUTTAVIA PÄIHDEONGELMIA TAI SELKEÄ PÄIHDERIIPPUVUUS

JATKOHOITO JA -TOIMENPITEET

Tärkeää on psykososiaalinen tukeminen

- palvelukeskukset
- kotihoito ja sen tukipalvelut
- Pilke-ryhmä
- järjestötoimijat
 - Seniori-Vamos
 - Sininauhasäätiön päiväkeskukset
- asiakkaan lähipiirin huomioinen osana tukemista
- vertainen, voi pyytää

Sovitaan asiakkaan hoitoon ja tilanteen järjestämiseen osallistuvien kanssa tavoitteet, keinot, tehtäväjako, aikataulu ja arviointi

Mistä omainen tai läheinen voi saada tukea

- Päihdepoliklinikka
- Itäinen omaishoidon toimintakeskus
- FinFami Uusimaa
- AL-ANON läheisille
- AAL Alkoholistien aikuiset lapset
- Kuppi nurin –ryhmä omaishoitajaliitolla

Muistisairaat henkilöt, joilla on neuropsykiatrisia oireita

Ikääntyneet henkilöt, joilla on haittoja aiheuttavia päihdeongelmia tai selkeää päihderiippuvuus

Yhteinen työ

Juha Jolkkosen määritelmä 4.5.2018

**Yhteinen työ on
samassa veneessä olemista, yhteistä
näkyä tulevastasta ja yhteisiä tavoitteita**

**Tästä on kyse myös GeroMetrossa.
Kiitos.**